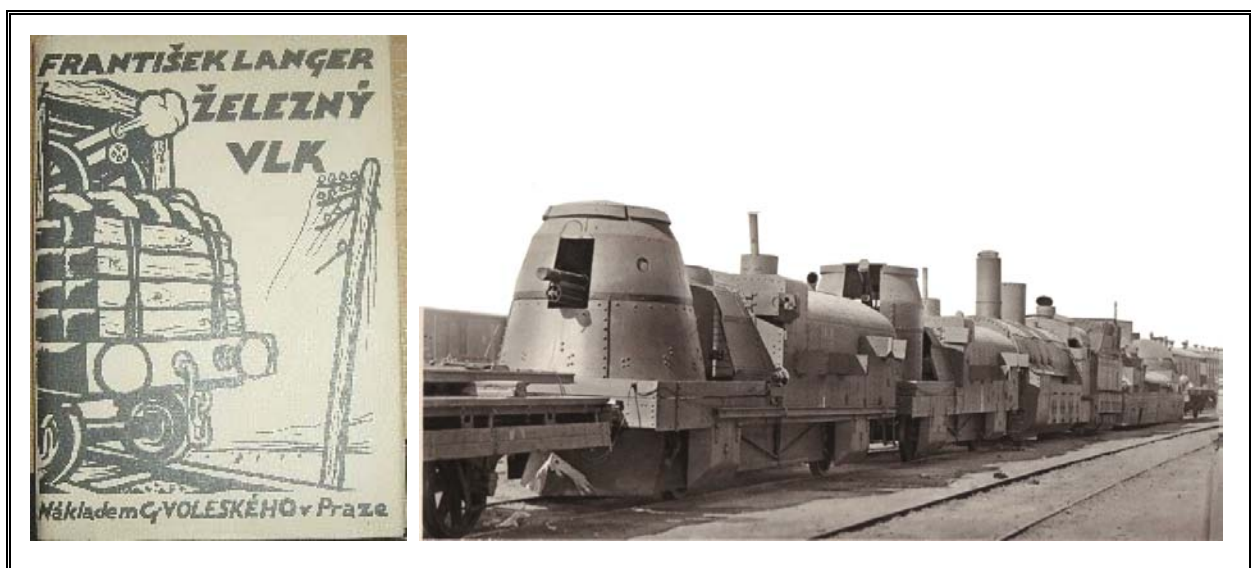

FRANTIŠEK LANGER (1888–1965)

Metodický list úroveň B

I. ŽELEZNÝ VLK

Zdroje obrázků:

<http://www.podzemni-antikvariat.cz/img/foto/184/f/podzemni-antikvariat-512fc479d197f-sl709355.jpg>. [23. 11. 2014].

<http://www.seniorum.cz/uploads/castback/1470.jpg>. [23. 11. 2014].

Nejvýznamnější a nejznámější československé legie se nacházely na území Ruska. Na rozdíl od francouzské nebo italské fronty se legionáři z Ruska vraceli domů až po válce, roku 1920, neboť se zde zapojili i do občanské války. Soubor povídek Železný vlk, sepsaný v letech 1917–1919, vyšel v témže roce, tedy v době, kdy byla tato tematika velmi aktuální. Příběhy zachycují dramatické peripetie z ruské anabáze a zobrazují život legionářů formou očitého svědectví: chvíle radosti a vítězství, stejně jako okamžiky prohry a utrpení.

Titulní povídka Železný vlk popisuje boje československých legií na Uralu a jejich ústup do Sibiře. K přesunům na frontě používali legionáři pancéřový vlak, který sami sestrojili a vyzbrojili pro boj s bolševiky.

Vymezení vyučovacího cíle: legionářská literatura v českém a evropském dějinném kontextu.

Prostřednictvím pracovního listu úrovně B se žáci nejprve krátce seznámí s legionářskou tematikou a zároveň se sbírkou povídek *Železný vlk*. Následuje ukázka z povídky *Příběh Kratochvílův* ze stejné sbírky.

Úvodní aktivitou by měli být žáci vtaženi do historického kontextu (získat povědomí o historických reáliích) a závěrem by pak měli být schopni tvůrčím způsobem napodobit přečtenou pasáž (úkol č. 5).

Při práci s tímto textem pracují ve dvojicích nebo menších skupinách a mohou mezi sebou rozvíjet diskusi, případně klást otázky.

I. Úvodní aktivita

Žáci popisují úvodní obrázky (obálka knihy *Železný vlk* a pancéřový vlak Orlík) a snaží se k nim uvést co nejvíce informací (např. formou brainstormingu).

Poznámka: Pancéřový vlak Orlík byl využíván během bojů československých legií během ruské občanské války na území Transsibiřské magistrály a v okolí Vladivostoku. Byl to obrněný vlak, který si improvizovaně sestrojili sami vojáci. Orlík patřil k tzv. penzenské skupině, nazvané podle města Penza, jehož obsazení mělo zásadní význam k zajištění průjezdu vlaků.

1) Podívejte se na obrázky a přečtěte si úvodní text. Kdo, nebo co byl Železný vlk a proč si myslíte, že kniha nese tento název?

- práce s textem

ŽELEZNÝ VLK

II. Práce s textem

Žáci si nyní společně přečtou text a ve dvojicích nebo v menších skupinkách si k němu písemně vypracují odpovědi na příslušné otázky. Následuje společná kontrola, zodpovězení případných dotazů a vysvětlení pojmů.

2) Jakých básnických prostředků je v ukázce použito? Podtrhněte si v textu místa, kde jsou tyto prostředky uplatňovány. Čeho tím chtěl autor docílit?

- metafora, personifikace

- práce s textem

3) O jaký slohový útvar se jedná?

- popis

4) Za domácí úkol si na mapě vyhledejte města, která text zmiňuje, a porovnejte vzdálenosti mezi nimi. Diskutujte.

III. Závěrečná reflexe

U posledního úkolu si žáci na závěr čtou své texty a ostatní se snaží poznat, co prostřednictvím metafor a personifikací popisují – tato část může být prezentována jako soutěž dvojic / družstev žáků (kdo uhodne jako první, má bod pro svou skupinu).

5) Pokuste se ve dvojicích nebo v menších skupinách vytvořit pomocí několika vět podobný popis vámi vybrané věci / předmětu / stroje. Text potom zadejte ostatním jako hádanku.

II. ŽELEZNÝ VLK

PŘÍBĚH KRATOCHVÍLŮV

*Československé legie byly jednotkami zahraničního odboje za první světové války. Vznikaly v Rusku, ve Francii a v Itálii a tvořili je čeští a slovenští vojáci z řad zajatců i dobrovolníků. Nábor býval často prováděn v zajateckých táborech, kam byli zajatí či zběhlí vojáci sváženi. Na ruské frontě vznikla první československá jednotka už roku 1914.
Povídka Příběh Kratochvílův vypráví o prostém vojákově, který v prostředí legií nachází nový smysl svého života.*

Následující úryvek představuje literárně zpracované osobní svědectví jednoho z vojáků. Ich-forma vyprávění usnadňuje identifikaci čtenářů s vypravěčem a silněji navozuje dojem autenticity.

I. Úvodní aktivita

Obrazová příloha tohoto listu zobrazuje náborovou pohlednici, jíž by měla být věnována pozornost ještě před samotným čtením textu. Žáci by měli:

- a) *popsat jednotlivé výjevy*
- b) *říct, k čemu měla sloužit a komu byla určena*
- c) *uvést obecné znaky propagandy – expresivní zobrazení (vliv na emoce), jasná hesla, dynamika výjevů, zkresení skutečnosti (zobrazení jen určitého úhlu)*
- d) *uvažovat o její přesvědčivosti – jak by na vás pohlednice působila?*

Po kolektivní práci s prvním textem se žáci nyní samostatně seznamují s druhou ukázkou formou tichého čtení. Prostřednictvím prvních dvou otázek jsou opět nejprve konfrontováni se základními fakty, při jejichž vyhledávání se soustřeďují na významovou stránku přečteného textu. Odpovědi vypracuje každý samostatně a písemně, následuje společná kontrola.

1) Kterým rokem vyprávění začíná? Čeho se týká? K jakým událostem mělo brzy dojít?

- práce s textem

2) Kdo tento příběh vypráví? Kolik je mu asi let? V jaké osobě, formě, je text psaný a jak na vás tímto působí?

- práce s textem

II. Práce s textem

Příběh Kratochvílův má dětem přiblížit osobní pocity vojáka a jeho blízkých, a to na základě propojení historických reálií s umělecky ztvárněným osobním svědectvím.

Otázky k textu

3) Jak rozumíte větě „hoši křičeli a furiantsky zpívali“? Proč se takto chovali? Kdo je to furiant? Jakými synonymy byste slovo „furiantsky“ nahradili? Slyšeli jste toto slovo v rámci české literatury 19. století? Vyhledejte si k němu tyto informace za domácí úkol. Můžete pracovat s výkladovým slovníkem.

Slovo furiant je zastaralé označení pro člověka, který se rád vychloubá, předvádí, staví na odiv své sebevědomí a musí mít za každou cenu ve všem pravdu. Výraz je zkomoleninou latinského základu a ve výše uvedeném významu se užíval hlavně v 19. století. Synonymem jsou mu slova jako *náfuka* nebo *vejtaha*.

Z 19. století také pochází realistická divadelní hra Ladislava Stroupežnického *Naši furianti*, která se v průběhu 20. století dočkala rovněž operních adaptací (1902 a 1949) i filmového zpracování (1937). I v dnešní době se toto drama s úspěchem vrací na divadelní jeviště.

4) Jaká byla vojákova původní řemesla?

- práce s textem

5) Co si vzal s sebou na vojnu?

- práce s textem

6) Jak rozumíte větě „Tak se mi stále zdálo, že bych to neměl dělat, že pletu na svoje bič“? Zkuste říct to samé jinými slovy. Přepište první čtyři věty posledního odstavce a nahradte tuto větu vlastní formulací, smysl musí zůstat zachován.

- práce s textem

7) Jak se voják cítil? Co pro něho vojna znamenala, a co znamenala pro jeho rodinu? Vypište pozitiva i negativa, o kterých se v textu zmiňuje.

- práce s textem

III. Závěrečná reflexe

Poslední metodická část je založena na vyjádření vlastní zkušenosti nebo pocitů. Děti se možná už v některé ze zmíněných situací samy ocitly nebo by alespoň měly zvládnout se do nich vcítit. Otázky k diskusi mohou přesáhnout rámec legionářské tematiky a zůstat i v obecnější rovině. Děti by měly dbát na kultivovaný mluvený projev a logické uspořádání jednotlivých vět.

8) Po čem se vojákové stýskalo? Ocitli jste se někdy v podobné situaci – sami v cizí zemi a bez znalosti jazyka?

- práce s textem, vlastní vyprávění / svědectví

9) Co bylo pro vojáka symbolem domova? Co je symbolem domova pro vás? Zapište své nápady, porovnejte je s ostatními, diskutujte.

- práce s textem, vlastní vyprávění / úvahy / svědectví, společná diskuse

FRANTIŠEK LANGER

© Spolek ČSBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014.
